

محمد رضا حیدری
دانشجوی دکتری تکنولوژی آموزشی

مسیریابی یادگیری در هزارتوی اطلاعات

تعریف هزارتوی اطلاعات در آموزش

هزارتوی اطلاعات یا بار اطلاعاتی بیش از حد هنگامی رخ می‌دهد که سرعت تولید و دسترسی به داده‌ها از توان ذهنی پردازش آن‌ها فراتر رود. در فضای آموزش امروزی، میلیون‌ها منبع علمی و اطلاعاتی به‌سادگی در دسترس قرار دارند. هزارتوی اطلاعات می‌تواند با ایجاد «احساس دریافت بیش از حد اطلاعات» و سردرگمی ذهنی، از کیفیت یادگیری دانش‌آموزان بکاهد (Aadland & Heinström, 2024). همچنین تحقیقات نشان می‌دهند، افراد جوان به دلیل استفاده فعال از فناوری اطلاعات و پایین‌تر بودن سواد اطلاعاتی، نسبت به نسل‌های پیشین در برابر هزارتوی اطلاعات آسیب‌پذیرترند (Black, 2024).

سواد اطلاعاتی و نقش آن در یادگیری

سواد اطلاعاتی مهارتی فراتر از توانایی‌های پایه‌ای است که به دانش‌آموز امکان می‌دهد نیازهای اطلاعاتی خود را تشخیص دهد، به شیوه‌ای مؤثر جست‌وجو کند، منابع را ارزیابی و اطلاعات جدید تولید کند. به بیان اربابی و نجار (۱۴۰۳)، «سواد اطلاعاتی بیش از یک مجموعه از مهارت‌ها و دانش‌هاست؛ این مهارت‌ها شامل توانایی شناسایی نیازهای اطلاعاتی، مهارت در جست‌وجو،

اشاره

امروزه با گسترش فزاینده ابزارهای دیجیتال، دانش‌آموزان در برابر حجم عظیمی از اطلاعات و منابع آموزشی قرار گرفته‌اند. این «هزارتوی اطلاعاتی» به معنای دریافت بیش از حد داده‌هاست که می‌تواند فرایند یادگیری را مختل و دانش‌آموزان را دچار سردرگمی و فشار روانی کند. «هزارتوی اطلاعات» وضعیتی روان‌شناختی توصیف شده است که در آن فرد احساس می‌کند حجم اطلاعات دریافتی او بیش از توانش است و انجام وظایف را مختل می‌کند (Aadland & Heinström, 2024). در بستر آموزشی نیز این پدیده چنین تعریف شده است: دانش‌آموز احساس می‌کند «در برابر جریان اطلاعات ورودی غرق و سردرگم می‌شود و این ممکن است یادگیری را مختل کند.» از این رو مطالبی خواهیم آورد تا کمک کنند دانش‌آموزان میان انبوه اطلاعات مسیریابی یادگیری خود را پیدا کنند.

کلیدواژه‌ها

سواد اطلاعاتی، بار شناختی، اضافه بار اطلاعاتی

پی‌نوشت

منابع

1 | اربابی، محسن؛ نجار، شکوفه (۱۴۰۳). مروری بر اهمیت سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان و تأثیر آن بر یادگیری، دومین همایش بین‌المللی جامعه‌شناسی، علوم اجتماعی و آموزش و پرورش با رویکرد نگاهی به آینده، بوشهر

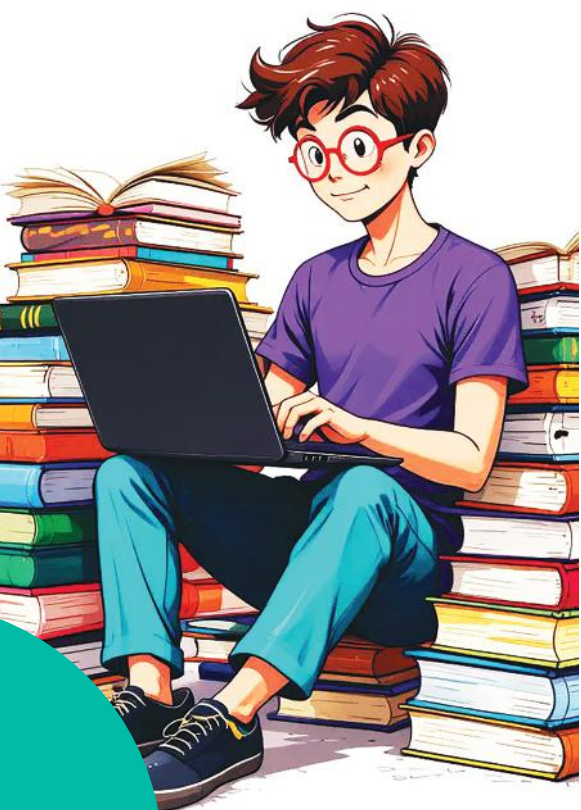
2 | Aadland, M. G., & Heinström, J. (2024). 'It never seems to stop': Six high school students' experiences of information overload. *Information Research*, 29(2), 159–172. <https://doi.org/10.47989/ir292830>

3 | Black, K. (2024, February 28). Teaching information literacy in an age of misinformation. *Faculty Focus*. <https://www.facultyfocus.com/articles/effective-teaching-strategies/teaching-information-literacy-in-an-age-of-misinformation/>

4 | Capstone Press. (2007, October). Teaching information literacy skills. *Reading Rockets*. https://www.capstonepub.com/content/TEACHER_ARTICLES

مقاله علمی مکمل

نشان می‌دهند، ارائه آموزش منظم سواد اطلاعاتی و طراحی فعالیت‌های یادگیری مشارکتی می‌تواند مهارت‌های دانش‌آموزان را تقویت کند (اربابی و نجار، ۱۴۰۳). آموزش نظام‌مند سواد اطلاعاتی، استفاده از منابع و ابزارهای متنوع آموزشی، تشویق به مطالعه و تحقیق مستقل، ایجاد فرصت‌های یادگیری گروهی و همکاری با خانواده‌ها از راهکارهای مؤثر در این زمینه هستند. کتابداران مدرسه باید با معلمان کلاس همکاری کنند تا اطمینان حاصل شود دانش‌آموزان در مهارت‌های سواد اطلاعاتی و رسانه‌ای رشد پیدا می‌کنند (Capstone Press, 2007).

نتیجه‌گیری

در عصر انفجار اطلاعات، توانایی مدیریت کارآمد حجم عظیم داده‌ها برای دانش‌آموزان ضروری است. پدیده هزارتوی اطلاعات نشان می‌دهد، بدون مهارت‌های مناسب، دانش‌آموزان ممکن است در دریایی از داده‌ها غرق شوند و از یادگیری بازمانند. با این حال، تقویت مهارت‌های سواد اطلاعاتی نظیر جست‌وجوی مؤثر، تفکر انتقادی و ارزیابی منابع می‌تواند به آن‌ها کمک کند مسیر یادگیری خود را از میان انبوه اطلاعات پیدا کنند. همچنین، حمایت معلمان با آموزش نظام‌مند، استفاده از ابزارهای دیجیتال و فعالیت‌های مشارکتی در این مسیر نقش مهمی دارند. این مهارت‌ها دانش‌آموزان را برای مواجهه با «چالش‌های جهانی اطلاعات» آماده می‌کنند. بنابراین، افزایش سواد اطلاعاتی نه تنها فرایند یادگیری را در دوران مدرسه تسهیل می‌کند، بلکه مسیر پیشرفت تحصیلی و حرفه‌ای آینده دانش‌آموزان را نیز هموار می‌سازد.

ارزیابی و استفاده از اطلاعات، و همچنین تولید محتوا به صورت اخلاقی می‌شود. چارچوب انجمن کتابخانه‌های دانشگاهی آمریکا (ACRL, 2016) نیز سواد اطلاعاتی را مجموعه‌ای از توانایی‌های تلفیقی می‌داند که شامل درک نحوه تولید و ارزش‌گذاری اطلاعات و استفاده اخلاقی از آن است. به گفته اربابی و نجار (۱۴۰۳)، این مهارت دانش‌آموزان را قادر می‌سازد به طور مستقل یاد بگیرند، دانش عمیق‌تری کسب کنند و مهارت‌های تفکر انتقادی و حل مسئله‌شان تقویت شود.

مهارت‌ها و راهکارهای مدیریت هزارتوی اطلاعاتی

برای یافتن مسیر یادگیری میان هزارتوی اطلاعات، دو مهارت اساسی وجود دارد: **جست‌وجوی مؤثر**: این مهارت شامل توانایی طرح سؤال تحقیق، سازمان‌دهی روش جست‌وجو و یافتن منابع مربوطه است (Capstone Press, 2007). دانش‌آموزانی که نحوه استفاده از پایگاه‌های داده علمی و جست‌وجوگرهای پیشرفته را بیاموزند، می‌توانند سریع‌تر و دقیق‌تر به اطلاعات مورد نیاز دست یابند.

تفکر انتقادی و ارزیابی منابع: پس از یافتن منابع، دانش‌آموز باید اعتبار و کیفیت آن‌ها را بررسی و درباره صحت مطالب ارائه شده تحقیق کند. در این راستا، بلک (۲۰۲۴) پیشنهاد می‌کند، دانش‌آموزان به جای بدبینی صرف نسبت به منابع، با طرح سؤال‌هایی مانند «چگونه می‌توانم از اعتبار این منبع اطمینان حاصل کنم؟» به فرایند تحقیق بپردازند. همچنین توصیه می‌شود از خود بپرسند، پیام از چه کسی منتشر شده است و چرا، تا از میزان بی‌طرفی و کامل بودن آن آگاه شوند (Capstone Press, 2007).

پدیده هزارتوی اطلاعات نشان می‌دهد، بدون مهارت‌های مناسب، دانش‌آموزان ممکن است در دریایی از داده‌ها غرق شوند و از یادگیری بازمانند

نقش معلمان و نظام آموزشی

معلمان و کتابداران مدرسه در هدایت دانش‌آموزان در هزارتوی اطلاعات نقش محوری دارند. پژوهش‌ها